

Centar za kulturu «Trešnjevka»
Park Stara Trešnjevka 1
Tel.: 3027-411, 3024-247
e-mail: info@cekate.hr
www.cekate.hr

ISTRAŽIVANJE KVALITETE I DOSEGA KULTURNE PONUDE CENTARA ZA KULTURU I NARODNIH SVEUČILIŠTA

ZAGREB 2009.god.

Autori projekta:
Goran Batina, dipl.soc.
Veselko Leutar, dipl.soc.

SADRŽAJ

Uvod

Metodologija

Sažetak

Diskusija

Aktivnosti i programi centara za kulturu

Financiranje program centara za kulturu

Posjećenost i promocija programa centara za kulturu

Suradnja s udrugama civilnog društva

Zaključci

Uvod

Istraživački projekt koji kvalitativnom sociološkom metodom fokus grupa istražuje kvalitetu i doseg kulturne ponude Centara za kulturu i Narodnih sveučilišta. Godine 2007. provedeno je kvantitativno pilot istraživanje o kulturnim potrebama i navikama građana Zagreba kao početni korak u vođenju longitudinalnog istraživanja kulturnih potreba i navika građana Zagreba. Navedenim istraživanjem označena je pozicioniranost Centara za kulturu i Narodnih sveučilišta u svijesti građana Grada Zagreba. Također je snimljeno javno mišljenje s obzirom na kulturne navike, potrebe i interese te su zadani neki pravci kojima bi se trebala kretati buduća djelatnost Centara i NS na području Grada Zagreba. Zaključci provedenog pilota bili su usmjereni prema drugoj fazi priprema koja uključuje provođenje kvalitativnog istraživanja metodom fokus grupa te je ovaj projekt logičan nastavak i proširenje navedenog istraživanja iz 2007.g.

Svrha i glavni cilj istraživanja odnosi se na utvrđivanje smjera i načina na koji bi se Centri i NS trebali i mogli transformirati. Osnovni interes istraživanja usmjeren je prema kvalitetnom definiranju kulturne politike koja se odnosi na rad Centar za kulturu i Narodnih sveučilišta, te pomoći u donošenju kako strateških tako i operativnih odluka usmjerenih prema transformaciji uloge, funkcije, te sadržaju i metodama rada s obzirom na stvarne kulturne potrebe i navike Zagrepčana. U situaciji nepostojanja kvalitetnih istraživanja na području provođenja kulturne politike ovo istraživanje je važan korak u prikupljanju, kvalificiranju i analizi znanstveno relevantnih podataka na području sociokulturnih odnosa. Budući da se radi o prvom takvom istraživanju u Hrvatskoj, ono će predstavljati svojevrsni istraživački obrazac, kako u specifičnim područjima lokalnih zajednica Grada Zagreba, tako i u drugim sredinama, zbog čega je doseg ovog istraživanja izvan lokalnog karaktera.

Pripreme istraživanja:

- Odrađeno je neophodno upoznavanje s predmetnom literaturom
- Definirani su problem i predmet istraživanja
- Određeni su svrha i ciljevi istraživanja
- Operacionalizirani su metodološki postupci
- Zadani su broj, veličina i struktura fokus grupa

- Potvrđeni su planirani termini istraživanja
- Osigurana je organizacijska podrška za provođenje istraživanja
- Osigurana je potrebna tehnika za praćenje istraživanja

Ciljevi su operacionalizirani u temeljnom istraživačkom instrumentu - Vodiču za grupnu diskusiju. S obzirom na predviđena financijska sredstva realizirana je jedna grupna diskusija koja je zabilježena u audio formatu. Na osnovi audio snimaka grupnih diskusija napravljeni su transkripti pomoću kojih je izrađen izvještaj.

Diskusije je započela međusobnim upoznavanjem ispitanika, te upoznavanjem s temom grupnog razgovora, a sve u svrhu zadobivanja povjerenja, opuštanja i upoznavanja s drugim ispitanicima, odnosno upoznavanja moderatora s ispitanicima. Sve teme obrađene tijekom fokus grupe slijedile su tijek vodiča.

Istraživanje je provedeno u Centru za kulturu «Trešnjevka» 24.3.2009.g..

Sudjelovalo je 9 ispitanika.

Pri izradi uzorka određene su kriterijske varijable: dob, spol, stručna sprema, mjesto stanovanja.

UZORAK

Sudionik	spol	dob	sprema	kvart
1.	M	D	VŠS	TREŠNJEVKA
2.	Ž	A	VSS	TREŠNJEVKA
3.	M	B	SSS	ČRNOMEREC
4.	Ž	B	SSS	N. ZAGREB
5.	Ž	A	SSS	MAKSIMIR
6.	M	A	SSS	DUBRAVA
7.	Ž	D	SSS	TREŠNJEVKA
8.	M	B	VSS	SUSEDGRAD
9.	M	C	VSS	TREŠNJEVKA

DOB

A	18 – 30	B	31 – 45
C	45 – 60	D	60 i više

Metodologija

Istraživanje je provedeno korištenjem kvalitativne metodologije – metodom grupne diskusije (fokus grupe). Metoda fokus grupa – grupna diskusija na unaprijed određenu, zadanu temu – kvalitativni je oblik istraživanja. Osnovni cilj te metode je potaknuti dubinsku diskusiju kojom će se istražiti stavovi ili vrijednosti ispitanika o nekom problemu ili temi.

Provođenje fokus grupa omogućuje analitičarima, savjetnicima, znanstvenicima i drugima bolje razumijevanje i uvid u način razmišljanja neke grupe ljudi. Drugim riječima, dok klasičnom metodom ankete velikog broja ispitanika dobivamo odgovor na pitanje što ljudi misle o nekom pitanju, odnosno za koju opciju odgovora se opredjeljuju, metodom fokus grupa uz tu osnovnu informaciju pokušavamo razotkriti zašto ljudi imaju pozitivan ili negativan stav o nekoj temi.

Diskusije u fokus grupama nam omogućuju uvid u motivacijske faktore i pozadinu nekih stavova, uz njihovu pomoć (posredno) otkrivamo kojim porukama i aktivnostima je moguće zadržati pozitivan odnos javnog mnijenja te na koji način je moguće vlastite aktivnosti prilagoditi potrebama koje pojedini segmenti i grupe unutar populacije osjećaju kao najvažnije.

Održana je jedna rasprava u fokus grupi, a princip homogenosti grupe zadovoljen s obzirom na interes ispitanika za aktivnosti i programe koje organiziraju gradski centri za kulturu – svi su ispitanici ili publika različitih kulturnih sadržaja centara za kulturu, ili polaznici različitih radionica, ili pak amateri djeluju pri nekom od centara. U raspravi je sudjelovalo 9 ispitanika, 5 muškaraca i 4 žene, sa završenom srednjem (5 ispitanika) i višom ili visokom školom, šestero ispitanika je mlađe i srednje životne dobi (do 45 godina), ostalih troje je starije.

Teme koje su bile od posebnog interesa istražene su putem vodiča za grupnu diskusiju. Diskusija je započela međusobnim upoznavanjem ispitanika, te upoznavanjem s temom grupnog razgovora, a sve u svrhu zadobivanja povjerenja, opuštanja i upoznavanja s drugim ispitanicima, odnosno upoznavanja moderatora s ispitanicima. Sve teme obrađene tijekom fokus grupe slijedile su tijekom vodiča.

Napomena:

Rezultati rasprava u fokus grupi nisu nužno reprezentativni za cijelu populaciju, te se stoga ne mogu projicirati, odnosno generalizirati na cijelu populaciju.

Sažetak

- Broj zaposlenika centara za kulturu nesrazmjeran je broju programa koje bi trebali realizirati, kao i broju građana koje bi ti programi trebali privući u centre. Pored toga, kontinuirano provođenje kvalitetnih i dobro posjećenih programa zahtijeva kreativne i visokomotivirane zaposlenike
- Programi i aktivnosti centara međusobno su vrlo slični, a obuhvaćaju umjetničke i ostale kulturne, obrazovnu djelatnost, aktivnosti za slobodno vrijeme i kulturno-umjetnički amaterizam.
- Programe za djecu i mlade trebalo bi osuvremeniti programima urbane kulture i subkulture te kulture mladih (grafiti, hip hop, brake dance itd.), ali bi trebalo pokušati oživjeti i neke aktivnosti koje su u prije bile dobro organizirane i oko kojih se okupljalo mnogo djece i mladih (izviđači, planinari i sl.), a danas su uglavnom zanemarene.
- Okupljanje mladih oko programa centara za kulturu potiče razvijanje radnih i kulturnih navika, uči ih da kvalitetno i aktivno provode slobodno vrijeme i stvara obrazovanu, kultiviranu i informiranu publiku koja će, i kad odraste, na različite načine sudjelovati u aktivnostima centara za kulturu.
- Centri za kulturu iznimno su važni za predstavljanje i promicanje kulturno-umjetničkog amaterizma. Ispitanici ističu kako centri pružaju maksimalnu podršku kulturnom amaterizmu i na taj način odgajaju publiku i potiču interes građana za umjetnost.
- Najveća je vrijednost centara za kulturu što mogu, pomoću različitih kulturnih i obrazovnih programa, potaknuti društvenu integraciju u susjedstvu, u gradskim četvrtima, ali i šire, na razini cijelog grada. Ispitanici misle da se centri mogu još bolje povezati s lokalnom zajednicom i da bi trebali biti više upućeni na publiku iz kvarta. Sudjelovanje u kulturnim, obrazovnim i drugim

aktivnostima trebao bi biti način povezivanja i upoznavanja ljudi iz susjedstva i gradskih četvrti.

- Komercijalizacija centara za kulturu ne bi smjela za posljedicu imati pad kvalitete kulturne ponude.
- Budući da su centri za kulturu javna ustanova, trebali bi imati više besplatnih programa, kao i onih koji se nude pod uvjetima povoljnijim od tržišnih. Centri moraju pronaći načine na koje će i siromašnijim građanima, osobito djeci i mladima, omogućiti sudjelovanje u programima koji se plaćaju.
- Mnoge vrijedne i zanimljive aktivnosti centara za kulturu ne uspijevaju privući dovoljno veliku pozornost građana. Centri moraju kontinuirano skretati pozornost građana na svoj rad i upoznavati ih s prednostima svojih programa u odnosu na slične programe drugih privatnih i javnih ustanova, organizacija, tvrtki, škola itd. S radom centara uglavnom su najbolje upoznate osobe čiji su profesionalni interesi vezani uz kulturu, roditelji djece predškolske i školske dobi kojima su centri interesantni zbog aktivnosti koje organiziraju za djecu i mlade, te dio umirovljenika.
- Centri za kulturu trebali bi svoje marketinške aktivnosti pojačati i osuvremeniti, za različite ciljne skupine osmisliti i primjenjivati različite marketinške programe, npr., mlađe generacije preferiraju informiranje putem Interneta, dok za umirovljenike to nije najsretnije odabran način informiranja.
- Jedan od načina na koji bi centri za kulturu mogli osnažiti svoj položaj u društvu je i jače povezivanje i suradnja s udrugama civilnog društva. Budući da naše civilno društvo nije osobito razvijeno, centri bi trebali postati inicijatori te suradnje.
- Udruge, preko svojih članova, mogu pridonijeti boljoj promociji programa i aktivnosti centara za kulturu u javnosti i među građanima, inicirati nove programe (osobito za djecu i mlade) i za njih osigurati stručne suradnike, polaznike, odnosno publiku i sredstva (udruge mogu za neprofitne programe osigurati novčane potpore inozemnih i domaćih fondova). Na taj bi način programi postali jeftiniji i dostupni širem krugu građana. S druge strane, udruge bi za svoj rad mogle koristiti prostor centara za kulturu jer mnoge od njih nemaju svoje urede.

Diskusija

Analiza grupnih diskusija slijedi pojedine teme istraživanja redosljedom koji je sukladan strukturi vodiča pripremljenog za grupne diskusije. Analiza obuhvaća prvenstveno stavove i razmišljanja ispitanika. Pojedini zaključci potkrijepljeni su izjavama ispitanika (verbatimi).

Aktivnosti i programi centara za kulturu

Prema mišljenju ispitanika, iznesenom u grupnoj diskusiji, centri za kulturu su javne ustanove koje stanovnicima gradskih četvrti, ali i ostalim građanima, trebaju omogućiti zadovoljavanje širokog spektra kulturnih, umjetničkih i obrazovnih potreba.

Na kvalitetu programa i aktivnosti centara za kulturu presudno utječu **zaposlenici i ravnatelji**. Neki centri su prilično „nevidljivi”, njihove aktivnosti nisu zapažene ni u lokalnoj zajednici, ni u široj javnosti, dok drugi imaju raznovrsne, kvalitetne i dobro posjećene programe.

- *Postoje centri za kulturu u Zagrebu koji godinama egzistiraju po principu ne talasaj. To je nevjerovatno.*
- *Mi na našoj općini Trešnjevka možemo puno toga napraviti zato što imamo dobru ravnateljicu, dečke koji hoće raditi, a to je jako bitno.*
- *Mislim da Trešnjevka najviše dobiva i da ravnateljica izvrsno vodi i zalaže se. Jako je bitno tko to vodi.*

Ispitanici misle kako je broj zaposlenika centara za kulturu nesrazmjeran broju programa koje bi trebali realizirati, kao i broju građana koje bi ti programi trebali privući u centre. Centru koji zapošljava svega nekoliko ljudi nije jednostavno osmisliti, provesti i promovirati brojne umjetničke, kulturne i obrazovne programe prilagođene osobama različite dobi, stila života, obrazovanja, interesa itd. Kontinuirano provođenje kvalitetnih i dobro posjećениh programa zahtijeva kreativne, poduzetne, visokomotivirane zaposlenike koji znaju animirati građane u svojoj socijalnoj sredini. Međutim, može se primijetiti da se neke aktivnosti u centrima odrađuju prosječno, rutinski, bez dovoljno entuzijazma i kreativnosti.

- ... ima premalo ljudi koji rade u centrima, 4 do 6... Ali 12, 15 ljudi koji rade, to traži veći budžet centra mjesečno, ali bi oni mogli puno više obuhvatiti to područje. Ne znam, koliko Trešnjevka ima stanovnika? ...5, 6 ljudi ovdje radi i vodi kulturu za 200 000 ljudi. Je li to moguće i kako?
- Sve bi se ovo moglo napuniti u čas kad bi se uložilo više entuzijazma u rad. I kao što svi sad moramo raditi više za jednaki iznos ili manji, tako bi i kulturni radnici ovdje morali početi raditi s puno više kreativnosti i entuzijazmom.
- Vi u 2 mjeseca možete takav posao napraviti da je to čudo, da ima u centrima sposobnih ljudi koji znaju animirati ljude.

Ispitanike koji bi željeli s centrima za kulturu surađivati na određenim projektima zanima gdje mogu doznati na koji način centri angažiraju vanjske suradnike.

Svi centri imaju manje-više slične **programe i aktivnosti**, od kojih su ispitanici u raspravi istaknuli sljedeće:

- 1) umjetničke i ostale kulturne programe (dramski, plesni, filmski, glazbeni, likovni programi, predavanja, tribine, književne večeri, festivali, smotre itd.)
- 2) obrazovnu djelatnost (neformalno obrazovanje putem tečajeva i radionica)
- 3) aktivnosti za slobodno vrijeme (različite stvaralačke aktivnosti, joga...)
- 4) kulturno-umjetnički amaterizam.

Mnogo je programa i aktivnosti namijenjeno djeci, mladima i osobama starije životne dobi, a oni su i najčešći posjetitelji kulturnih događanja i najbrojniji polaznici tečajeva i radionica.

- *Prije nisam bila upoznata, ali sad vidim da ima jako puno programa, ali ne znam baš za moju dob, više ima za djecu i starije osobe, s tim da želim napomenuti da je ovaj centar poznat što ima program za djecu s cerebralnom paralizom – nešto sasvim novo.*
- *Rad s djecom u ovom centru je dosta živ i aktivan. To je dobitak za roditelje, da mogu dovesti dijete na ritmiku i učenje jezika, sve te izvanškolske aktivnosti, to je stvarno za svaku pohvalu.*

Ispitanici misle kako bi **program za djecu i mlade** trebalo osuvremeniti. Mlađi ispitanici očekuju od centara pokretanje kvalitetnih, inovativnih programa urbane kulture i subkulture te kulture mladih (grafiti, hip hop, brake dance itd.). Na tim bi projektima centri mogli surađivati, npr., sa školama i sportskim centima u vlasništvu grada jer su za organizaciju različitih tečajeva, natjecanja i drugih programa koji u sebi objedinjuju, npr., suvremeni ples, glazbu i sport, potrebne sportske dvorane.

- *Znači, treba doći do te moje generacije, o kojoj pričam, pomoću zanimljivih programa koje, recimo, možda prije 10 godina, ne bi ni jedan kulturni program prihvatio, a danas je već malo druga situacija. ...nešto vidjeti što mlade zanima, neki novi oblik kulture, znači nešto urbaniziranije, recimo ovi grafiti, mladi to prihvaćaju, onda hip-hop plesovi, brake dance plesovi – to svi mladi žele na to ići, a to se gleda kao kultura, subkultura. To, znači, nije ova naša klasična kultura, tradicionalna, koja se njeguje. Jedan novi način života. Mora se prihvatiti da ta nova generacija koja dolazi, da je to njihova kultura... Znači, treba ići uz to a ne protiv toga.*
- *...ali, jel bi oni mogli napraviti na primjer neki sportski dio, da nam omogući neku dvoranu.*

Pored toga, bilo bi dobro da se pokušaju oživjeti i neke aktivnosti koje su u bivšoj državi bile dobro organizirane i oko kojih se okupljalo mnogo djece i mladih (izviđači, planinari i sl.), a danas su uglavnom zanemarene. Prema mišljenju ispitanika, raznovrsna i kvalitetna ponuda kulturnih, obrazovnih, rekreacijskih i drugih sadržaja pri centrima za kulturu može dio mladih maknuti s ulice, iz kafića i sličnih neprimjerenih sredina. Okupljanje mladih oko programa centara za kulturu potiče razvijanje radnih i kulturnih navika, uči ih da kvalitetno i aktivno provode slobodno vrijeme i stvara obrazovanu, kultiviranu i informiranu publiku koja će, i kad odraste, na različite načine sudjelovati u aktivnostima centara za kulturu.

- *...trebalo bi ih proširiti, ali i obogatiti novim sadržajima... kulturni, sportski, ne znam, ako treba diskač napraviti... Takvi centri strahovito vrijede... mislim da [mladi] nemaju dovoljno mogućnosti za svoje aktivnosti i za svoju energiju gdje bi ju ispoljili. Mislim da to fali.*

- *Možda bi trebalo poslati djecu na neke programe na koje će se oni kasnije vraćati. Mi koji idemo na dramsku tamo smo već 10 godina i znamo da je dobro, i znamo da možemo ići dalje...*
- *Recimo, djeca koja nemaju navike ili imaju predrasude prema kazalištu itd. ,kada sam organizirao jednu predstavu, onda su svi razmišljali što treba obući za kazalište, kako će ući u kazalište, treba li kupiti nešto novo. Djeci bi trebalo približiti kulturu... Ja pokušavam organizirati da djeca dobiju besplatne ulaznice, ionako je poluprazno. Tražim besplatne ulaznice da ta djeca steknu određene navike.*

Centri za kulturu iznimno su važni i za predstavljanje i promicanje **kulturno-umjetničkog amaterizma** koji je, iako ima dugu tradiciju u našoj sredini, danas nerijetko potisnut na margine kulture i društva. Ispitanici ističu kako centri pružaju maksimalnu podršku kulturnom amaterizmu, sve resurse kojima raspolažu uvijek su spremni staviti na raspolaganje amaterima, osiguravaju im pristojne uvjete za rad, a građanima daju priliku da steknu uvid u amatersko stvaralaštvo. I na taj način centri za kulturu odgajaju publiku i potiču interes građana za umjetnost.

- *Mi smo 10 godina probe radili po školama, čak smo i u crkvi bili, u domovima zdravlja, planinarskim domovima, gdje god smo stigli mi bi napravili predstavu. A inače, profesionalne dvorane smo plaćali. Dobro, ne uvijek puno i u dobrotvorne svrhe. Glumcima je važno nastupiti. Tek kad smo došli u ovu kuću, prije 10 godina, mi smo dobili krov nad glavom, redovne probe, dvoranu, normalne uvjete za rad. Nama je to sve. Centar za kulturu nam je sve.*
- *Meni su najzanimljivije predstave, koncerti, možda i neke izložbe. Cijenim to da se time uglavnom bave amateri, dakle, to im nije posao, nego se u slobodno vrijeme bave nekim stvarima i mislim da je to glavni cilj. Može biti likovno, glazbeno, plesno, bilo što.*

Ispitanici tvrde da programe centara ne možemo dijeliti na važne i nevažne, dobre i loše, svaki je program dobrodošao budući da su centri za kulturu rijetka mjesta na kojima građani svih dobnih skupina, različitih interesa i stilova života mogu, pod relativno povoljnim uvjetima, stjecati znanja, sudjelovati u različitim oblicima

stvaralaštva, zabaviti se, družiti itd. Na taj način centri za kulturu pomažu ljudima da poboljšaju kvalitetu života, oni unose živost u svakodnevicu kvarta, ali i cijeloga grada.

- *...uključivanje građana u aktivnosti ne znači to samo da se oni kulturno obrazuju i uzdižu i slično, oni miču narkomane s ulice, čiste grad, rade nekakav red da se ljudi osjećaju korisno, da se maknu iz opće apatije.*
- *...mislim da je dobro za bilo koju skupinu raditi programe, uopće nema veze što se radi...*
- *Prednost je ta da majka dovede dijete na tečaj gitare ili da baka dođe na tečaj šivanja... Sad, što je bitnije, jedna petogodišnja djevojčica koja uči klavir ili vam netko dođe na kazališnu predstavu je irelevantno – sve je prednost.*
- *Bavljenje kulturom bez ovakvih centara vrlo je otežano ili gotovo nemoguće.*
- *Ja idem na dramsku na Ribnjak i nas ima desetak u grupi i nitko nije s Ribnjaka. Svi dolazimo iz sasvim desetih dijelova grada... jednostavno je program taj koji nas je privukao.*
- *...dodatne sate engleskog, to je jako bitno za svaku mladu osobu i dobro za roditelje da upišu djecu na takav tečaj. To je, recimo, već dobro ufurano.*
- *...bila [sam] polaznica jedne radionice koja mi je jako puno pomogla, koja je jako lijepo vođena.*

Ispitanici tvrde da su neposredni socijalni kontakti u susjedstvu i kvartu uglavnom slabi, ljudi se manje-više ne poznaju i ne družu. Taj problem posebno je izražen kod ljudi koji se relativno često sele iz jednog u drugi dio grada. Okupljanje oko kulturnih i obrazovnih programa centara trebalo bi građanima pomoći da se upoznaju i družu. Najveća je vrijednost centara za kulturu to što mogu, pomoću različitih kulturnih i obrazovnih programa, potaknuti **društvenu integraciju** u susjedstvu, u gradskim četvrtima, ali i šire, na razini cijelog grada.

- *Treba ih probat izgurat [centre za kulturu] u ovim teškim vremenima, jer druženje općenito je bitno. Ljudi gotovo ovise o kvartu i lakše je kad si*

podijele sve dobre i loše stvari kroz druženje i u vidu kulturnog druženja. To je pozitivno.

- *Mislim da su prednosti nekakva događanja, susretanja i povezivanja ljudi općenito, iz kvarta i šire, čisto da se povežu, da imaju neke navike, da se nalaze i dolaze.*
- *Prednosti su događanja na koja ljudi dolaze da ljudi nauče nešto novo, da se druže, upoznaju.*
- *Centri bi trebali za susjede iz mog ulaza i druge susjede organizirati manje predstave...*

Međutim, ispitanici misle da se centri mogu još bolje **povezati s lokalnom zajednicom** i da bi trebali biti više upućeni na publiku iz kvarta. Oni žele da sudjelovanje u kulturnim, obrazovnim i drugim aktivnostima bude način povezivanja i upoznavanja ljudi iz susjedstva i gradskih četvrti.

- *...mislim da je ideja kod osnivanja centara bila da se ljudi iz kvarta u njima međusobno upoznaju, nađu nekakve zajedničke aktivnosti... meni bi bilo dobro da poznam nekog u kvartu koji bi išao da postoji neka dramska grupa, da ide tamo sa mnom i da živi dvije zgrade dalje... mislim da ta ideja da funkcioniraju u sklopu općine, da se ne realizira. Ljudi ipak izvana dođu.*

Ispitanici koji su upoznati s radom centara u nekim manjim mjestima i gradovima tvrde da je tamo mnogo lakše nego u Zagrebu izgraditi društvene mreže sudjelovanjem u aktivnostima centara za kulturu. U manjim sredinama ljudi se bolje poznaju, upućeniji su jedni na druge, lakše ih je okupiti oko neke aktivnosti.

- *...po tim malim mjestima... sasvim je drugačije... Kao prvo, to je mala sredina i kulturni centri su povezani sa školom i svi se međusobno poznaju. Recimo, neka kazališna predstava koju će izvesti djeca iz škole, znači, nisu to djeca iz neke druge škole i automatski su uključeni roditelji... sređuju sendviče, kolače itd. ... A tako je u biti i u Mađarskoj... imaju isti sistem u tim malim sredinama... Recimo, Veliki Zdenci, tamo recimo imate*

Češke dane... to je cijelo mjesto, svi su na nogama, to samo po sebi govori.

Financiranje programa centara za kulturu

Iako se, budući da je grad njihov osnivač, centri financiraju najvećim dijelom proračunskim sredstvima, jednim dijelom centri svoj rad financiraju i prodajom usluga, iznajmljivanjem prostora i sl. Ispitanici misle da bi trebalo utvrditi jasne kriterije koji bi centrima pomogli u pronalaženju kvalitetnih sadržaja i partnera te omogućili komercijalizaciju koja bi bila u službi promicanja, a ne subverzije kulture. U diskusiji je predloženo da centri, npr., organiziraju prodajne izložbe amaterskih radova polaznika tečajeva i radionica, pod tržišnim uvjetima iznajmljuju prostor tvrtkama i ustanovama čija je djelatnost kompatibilna s radom centara i sl.

- *Ne sviđa mi se komercijalizacija prostora, povremena prodaja dvorane, ali to je valjda viša sila. .... Nije lako ni ravnateljima tih centara, problemi nisu mali, treba pomiriti kulturu i osigurati materijalnu bazu. Pozitivne su aktivnosti [centara za kulturu], a negativna komercijalizacija koja se očito mora događati.*
- *Pozitivno je to što je namijenjeno široj publici, pa i to što su programi jednako kvalitetni kao i drugdje u gradu, a povoljniji su. Znači, više može centar privući nego programi izvan centra.*

Budući da su centri za kulturu javna ustanova, koja većinu sredstava za rad dobiva iz gradskog proračuna, važno je da njihovi programi budu dostupni što većem broju zainteresiranih građana. Trebali bi imati više besplatnih programa, kao i onih koji se nude pod uvjetima povoljnijim od tržišnih. Građani bi sudjelovanje u programima centara za kulturu trebali plaćati manje od, npr., sličnih programa koje nude profesionalna kazališta, privatne škole (stranih jezika, plesa...) i druge ustanove i tvrtke koje se bave kulturnom i obrazovnom djelatnošću pod normalnim tržišnim uvjetima.

U raspravi su ispitanici više puta istaknuli kako bi zadaća centara trebala biti da i siromašnijim građanima, osobito djeci i mladima, omogući da sudjeluju u programima

koji se plaćaju (predstave, koncerti, tečajevi, radionice, rekreacija itd.), a koje si oni ne mogu priuštiti. Predložen je model prema kojemu bi građani lošijeg imovinskog stanja, kao vanjski suradnici, volontirali na različitim projektima za koje posjeduju znanja i vještine, a zauzvrat bi besplatno mogli pohađati tečajeve, radionice i sl. Pored toga, centri bi za voditelje edukacijskih programa mogli angažirati stručnjake (profesore stranih jezika itd.) koji su voljni volontirati ili raditi za niže honorare od uobičajenih za te poslove. Pruže li centri priliku siromašnjima, i oni će, nakon što pod takvim, povoljnijim uvjetima steknu određena znanja i vještine, u budućnosti postati inicijatori nekih drugih programa. Ipak, ispitanici ne vjeruju da će centri prihvatiti ove prijedloge, budući da su im tečajevi, radionice, organizirana rekreacija i slični programi važan izvor prihoda.

- *Trebalo bi aktivirati ljude tako da volontiraju neki program a onda će im se dati da sudjeluju na nekoj radionici koju si sami izaberu. Znači na taj način. Nešto daš nešto i dobiješ.*
- *Dijete nakon tri godine treninga ne ide više na karate jer majka ne može više izdvojiti 200 kuna. Sada, kada bi trebali doći rezultati, roditelji odustaju. Tada je dijete privučeno restoranima, kafićima, drogi itd. Takve, jer već imaju radne navike, treba privući ovdje prema aktivnostima centra za kulturu.*
- *Ali je zanimljivo, za ljude koji nemaju novaca, omogućiti bavljenje barem jedanput tjedno [učenje stranih jezika], ako ne više... grad tu malo financira, neki profesori, ako žele raditi za pol cijene.*
- *Recimo, danas civilno društvo, udruge i kulturni centri imaju još manje novaca u odnosu na prošle godine. Mislim, ja ne znam što se očekuje od ljudi. Da rade sa strane i da još daju novac za kulturne sadržaje. Mislim da se to treba gledati na općem nivou i da bi država to trebala još više financirati i poticati...*

Posjećenost i promocija programa centara za kulturu

Unatoč tome što, zbog raznovrsnog programa u kojem svatko može pronaći neki sadržaj koji ga zanima, pozitivno ocjenjuju rad centara za kulturu, ispitanici tvrde da

nisu česti posjetitelji kulturnih i drugih događanja u centrima, a isto misle i za ostale sugrađane.

- *Rijetko idem ciljano i planirano.*
- *Ja sam bila dva puta na stručnom predavanju, i to kad me je prijateljica pozvala.*
- *Ja radim predstavu za SKAZ na Ribnjaku, u ostale centre baš ne idem.*
- *Dolaze i oni koji vole besplatno jesti na otvorenjima. Oni su najčešći posjetitelji centara za kulturu.*

Većina ljudi rijetko ili nikada ne posjećuje programe centara za kulturu uglavnom zbog toga što su nam danas, zahvaljujući televiziji, Internetu, CD i DVD izdanjima koncerata i filmova... mnogi kulturni sadržaji dostupni i kod kuće, pa su ljudi u tom smislu postali komotniji i teže se odlučuju na izlaske. Osim toga, kao razlog je spomenut nedostatak interesa za kulturu, nedostatak slobodnog vremena, novca itd.

- *Kad imaju televizore doma. Kaj bi se oni dizali i spremali nekud. ... Internet i to. Ljudi su komotni, čujte.*
- *...prije dvadeset godina, kada je rijetko tko imao TV u boji, bilo je zgodno otići u centar za kulturu... danas je moguće na Internetu naći čak i tu kazališnu predstavu i pogledat ju.*
- *Aktivan sam samo na promocijama, ne zbog jela... a za predstave nemam novaca ili mi vremenski ne odgovara.*

Mnoge vrijedne i zanimljive aktivnosti centara za kulturu, u raznolikoj i bogatoj kulturnoj ponudi grada, ne uspijevaju privući dovoljno veliku pozornost građana. Među Zagrepčanima koji nisu upoznati s radom centara vjerojatno postoji kritična masa ljudi koji bi se rado uključili različite programe i projekte kada bi bili upoznati s njima. Centri bi trebali osmisliti načine putem kojih bi pojačali svoju vidljivost lokalnoj zajednici ali i u široj javnosti. S radom centara uglavnom su najbolje upoznate osobe čiji su profesionalni interesi vezani uz kulturu, roditelji djece predškolske i školske dobi kojima su centri interesantni zbog aktivnosti koje organiziraju za djecu i mlade, te dio umirovljenika.

- *Ako je osoba uključena u sam proces bavljenja kulturom, normalno je da će se više interesirati... Ja mogu reći sa svog stajališta. Recimo, dok nisam počeo raditi s Centrom, ja uopće ništa nisam znao o centrima. Sad kad sam se uključio, malo po malo me zanima kako se centar organizira i koliko i što nudi.*
- *...jednostavno treba privući te ljude iz kvarta. Mislim da oni nemaju pojma kaj se događa, mislim da ih baš i ne zanima. ...Pitam se koliko ljudi u Dubravi uopće znaju da centar postoji.*
- *Nema baš puno načina da se upoznamo. To ovisi od centra do centra.*
- *...kad je nešto dobro, dobro je i informacija se brzo širi. Ako vi kroz dobar program okupite i mlade i starije, za čas je puno.*

Važno je da centri kontinuirano skreću pozornost građana na svoj rad i upoznaju ih s prednostima svojih programa u odnosu na kulturnu i obrazovnu ponudu drugih privatnih i javnih ustanova, organizacija, tvrtki, škola itd. Ispitanici su uvjereni da bi centri za kulturu imali još bolju posjećenost i poziciju na kulturnoj mapi grada kada bi svoje **marketinške aktivnosti** pojačali i osuvremenili. Centri bi za različite ciljne skupine trebali osmisliti i primjenjivati različite marketinške programe, npr., mlađe generacije preferiraju informiranje putem Interneta (web stranice, elektronička pošta, Facebook i sl.), dok za umirovljenike to nije najsretnije odabran način informiranja.

- *Ta informacija mora doći do ljudi bilo licima, bilo elektroničkom poštom. Zapravo, čovjek u današnje vrijeme mora biti jako lukav kako bi privukao ljude, mora jako dobro razmišljati o tome.*
- *Nije dovoljno da ravnateljica napiše dopis. To nije dovoljno, sandučići su puni reklama.*
- *...pomoću Interneta i Facebooka i to je, recimo, ako se radi o mlađoj generaciji, tu se može nekoga uloviti jer veoma je jednostavno, lako se da napraviti sve što je potrebno za oglašavanje...*
- *Što se tiče informiranosti u kvartu, plakati su isfurani. Znači, treba nešto inovativno. (Mlađi ispitanik)*

- *Kod umirovljenika je problem to što oni ne pretražuju sadržaje, oni se manje služe s tim [Internetom], a vremena bi imali. ... Pretpostavljam da bi se moglo nešto pronaći za te ljude.*
- *...postoji Glas Trešnjevke i plan programa koji ja nisam dobila sve dok nisam ovdje došla, nigdje se ne distribuira...*
- *Treba to objaviti po novinama, da svatko objavi svoj program, to dolazi u domaćinstva, pa se dođe do ljudi puno lakše, i to je to.*

Suradnja s udrugama civilnog društva

Jedan od načina na koji bi centri za kulturu mogli osnažiti svoj položaj u društvu, pokrenuti nove projekte i potaknuti građane da u još većoj mjeri sudjeluju u njihovom radu je i jače povezivanje i suradnja s **udrugama civilnog društva**. Ispitanici misle da bi u mnogo projekata i aktivnosti udruge i centri za kulturu mogli postati **partneri**. Iako ispitanici tvrde da su centri načelno otvoreni prema inicijativama svih koji ponude kvalitetan program (građanima, udrugama itd.), obično nisu centri inicijatori te suradnje, nego čekaju da netko dođe k njima i potom razmotre ponuđene prijedloge.

- *...kad sam došao s inicijativom, su prihvatili [centar za kulturu] ... i odmah smo krenuli s radom. Veliki je nedostatak suradnja s udrugama, ne samo s građanima. Razgovarati, objasniti, potaknuti i onda će centri i biti ono za što i postoje.*
- *Ja bih htjela reći da su centri za kulturu jako otvoreni za udruge. Tijekom cijelog mog iskustva s udrugom Kontraakcija – cijeli taj program je osmišljen prije par mjeseci – trebao je prostor i svi centri za kulturu kojima su oni pristupili su im dali prostor bez problema, bili su jako sretni. Mislim da im je lako pristupiti i da se može dobiti prostor besplatno.*
- *...centar uključuje stanovnike ove općine da sami sudjeluju na svakom projektu i mogu smisliti svoj projekt, predložiti ga Ministarstvu kulture i ako se to odobri, onda se i plaća.*

Budući da naše civilno društvo nije osobito razvijeno, udruge civilnog društva često djeluju u nemogućim uvjetima i loše su povezane i međusobno i s ustanovama koje djeluju pod okriljem lokalnih vlasti, pa ispitanici misle da bi bilo dobro kada bi centri preuzeli inicijativu, kontaktirali udruge koje djeluju na području njihove općine i/ili provode programe koji se mogu uklopiti u rad centara i ponudili im suradnju.

- *Ja bih htjela reći da udruge i građani nisu dovoljno upućeni u to... treba poslati oglas da se udruge i zainteresirani građani jave u centar. Ja mislim da bi centar za sve dobre projekte imao sluha.*
- *Udruge jako slabo reagiraju na taj način, a općina Trešnjevka može uć na Internet i pogledati koje udruge i gdje su im središta i s njima surađivati. ...pozvati udruge iz ove općine i na taj način djelovati s udrugama. To se može napraviti. To je efikasnije.*
- *...centri za kulturu trebali [bi] povezati udruge. Govorimo o tome da bi se trebalo družiti. Na koji način se družiti? Primiti nekoga i reći: Evo, idi se družiti u CKT. To ne može tako. To mogu udruge koje će se povezati s ljudima, jer udruge imaju svoje članove...*

Udruge, preko svojih članova, mogu pridonijeti boljoj promociji programa i aktivnosti centara za kulturu u javnosti i među građanima, mogu ponuditi nove ideje, inicirati nove programe (osobito za djecu i mlade) i za njih osigurati stručne suradnike, polaznike, odnosno publiku i sredstva (udruge mogu za neprofitne programe osigurati novčane potpore inozemnih i domaćih fondova). Na taj bi način programi postali jeftiniji i dostupni širem krugu građana.

- *CKT bi trebao više surađivati s udrugama. ... Tko će, recimo, dati 200 kuna za sat tenisa. ...Takvi ljudi trebaju biti uključeni, samo ih trebamo prepoznati i uspostaviti s njima neki kontakt. A najbolji je kontakt da... udruge na svoj način sa svojim članovima pokušaju sve to realizirati. Sve ovo što smo mi danas nabrajali bi se moglo organizirati sa udrugama, ali bez članarina.*
- *Udruge bi trebale dobiti za svaku predstavu 4, 5 karata pa bi djeca bila kontaktirana preko njih.*

- *Cijelo civilno društvo, u koje i kulturni centri spadaju, znači, da se civilno društvo bolje poveže na tom socijalnom programu, to bi moglo funkcionirati puno bolje. Udruge same nude individualne programe za određene skupine ljudi, baš za te skupine koje su u kafićima – nađu se na nekom programu, nađu interes, izvuče ga iz kafića...*

S druge strane, udruge bi za svoj rad mogle koristiti prostor centara za kulturu jer mnoge od njih nemaju svoje urede, pa se njihovi članovi okupljaju u privatnim stanovima, parkovima ili kafićima. Ispitanici negoduju zbog toga što grad raspolaže s mnogo prostora koji propada, prazan i zapušten, a udruge ga ne mogu dobiti na korištenje.

- *Malo se udruga može pohvaliti da imaju svoj ured, prostor itd. ... Evo, mi se borimo za prostor i dosta smo aktivni... a nemamo uvjete. Mi se non-stop sastajemo po restoranima, po parkovima, kući itd.*
- *...a mi imamo udruge koje bi, ja sam članica isto jedne udruge, koje se nemaju gdje sastajati. U pizzerijama i sličnim mjestima se nalazimo.*
- *...u jednom prostoru moglo bi biti 5-6 udruga, kao što je u Velikoj Gorici, i automatski CKT ima uz sebe udruge koje mogu realizirati zajedno projekte i programe. Ja, koliko sam vidio, ne mogu baš reći da CKT ima puno tih programa, ali može inicirati strahovito puno toga i može skupa s udrugama puno više učiniti nego što trenutno čini.*

Ispitanici su se u raspravi složili da stručnost treba biti najvažnija u kulturi. Također, u prostorima centara bi trebali biti isključivo kulturni sadržaji.

ZAKLJUČCI

- Ispitanici bi željeli da su centri za kulturu više vezani za lokalnu zajednicu kroz suradnju s različitim udrugama civilnog društva i pomoću upućenosti na lokalnu publiku
- Vrlo je važno uložiti trud u dodatnu promociju i vidljivost programa, danas kada su svi izloženi mnogim sadržajima preko medija nije lako steći vidljivost i medijsku pozicioniranost. Potrebno je raditi dodatno i na promociji preko novih medija.
- Vrlo je važno da programi centara i dalje budu namijenjeni svim uzrastima. To je istaknuto kao značajan doprinos kulturnoj ponudi i ukazano na potrebu i daljnjeg rada u tom smjeru.
- Ukazano je na veliku heterogenost programa što je istaknuto kao velika prednost. Naime, većina ustanova je velikim dijelom specijalizirana, dok je jedno od najznačajnijih obilježja centara upravo njihova programska heterogenost. I nadalje treba uložiti trud da se ova osobina ne izgubi.
- Osnovna bi djelatnost centara trebala biti kulturni razvoj zajednice koji se provodi u različitim oblicima stvaralačkog izražavanja i obrazovanja.
- Centri bi trebali imati velik značaj za lokalnu kulturu i socijalnu koheziju te i izgradnji , socijalne mreže i na taj način život učiniti boljim
- Sudjelovanjem u aktivnostima centara za kulturu izgrađuje se lokalizirana društvena mreža. Svi programi centara i okupljanje oko aktivnosti stvaraju trajno sjećanje koje ostaje u svijesti pojedinca ali i kako memorija zajednice te se time značajno doprinosi razvoju i izgradnji zajednice. Time centri mogu značajno doprinijeti izgradnji socijalnog i kulturnog kapitala